

SOSYAL POLİTİKALAR KURULU
ÇARŞI VE MAHALLE BEKÇİLERİYLE İLGİLİ KANUN DÜZENLEMESİNE
İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

"7245 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanun Teklifi'nin TBMM İçişleri Komisyonunda kabul edilmesi ile uygulamaya giren yeni kanunla genel kolluk kuvvetlerine destek olmak üzere emniyet ve jandarma teşkilatları bünyesinde ek bir **silahlı kolluk kuvveti** olarak istihdam edilecek **çarşı ve mahalle bekçilerinde** aranan şartlar, atama ve adaylık süreçleri, görev ve yetkileri ile çalışma şekillerine ilişkin esaslar düzenlenmiştir.

DEVA Partisi Hukuk ve Adalet Politikaları Başkanı İstanbul Milletvekili Mustafa Yeneroğlu 02.06.2020 tarihinde ilgili kanun teklifi ile ilgili partimizin görüşlerini TBMM'de yaptığı basın açıklaması yoluyla kamuoyu ile paylaşmıştır. Ancak yapılan tüm önerilere rağmen meclisten geçen ve bekçilere geniş yetkiler tanıyan yasal düzenlemede yer alan birçok madde hukuki belirlilikten uzak, muğlak ve keyfi durumlar yaratmaya elverişlidir. Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın kurumsal altyapısı, bilgi ve tecrübesi ile donanımına sahip olmadan, bekçilere tanınan bu haklar ve yetkiler kendileri ve toplum açısından ciddi riskler içermektedir. Kanunla birlikte 6 ay içinde çıkarılması öngörülen yönetmelikler, kanunda yer alan muğlak alanları netleştirmeli, toplumsal endişeleri gidermeli ve güven tesis etmelidir.

Sosyal Politikalar Kurulu olarak konuya ilişkin aşağıda yer alan değerlendirme ve endişelerimizi paylaşmak isteriz:

- Bekçilerin kadro planlaması, sınav/kabul süreçleri ve görevlerini icra süreçleri hâlihazırda tamamen İçişleri Bakanlığı yetkisinde yürütmenin kontrolünde, yasama gözetimi ve denetimi ile sivil toplum gözetiminin tamamen dışındadır. Silahlı yeni bir kolluk gücü oluşturulması gibi toplumsal güvenin tesisine ve yasama meşruiyetine ihtiyaç duyulan bu alanda bekçilerin kadro planlaması, sınav/kabul ve görevlerini icralarına yönelik süreçler daha demokratik ve sivil kontrol, hesap verebilirlik ve şeffaflık prensipleri ışığında planlanmalı ve yürütülmelidir. Önerimiz; yeni uygulanmaya başlayan ve hakkında hâlâ tartışmalar devam eden Silahlı Bekçilik Sistemi'nin kadro planlaması, seçim/kabul ve icraya dair süreçleri demokratik ve sivil kontrol, hesap verebilirlik ve şeffaflık prensipleri gereği hem Meclis gözetim/denetimine hem de sivil toplum gözetimine açılmalıdır.
- Bekçilik Sistemi ile ilgili kamuoyuna yansıyan tartışmalarda; İçişleri Bakanlığı bünyesinde Bekçilik Sistemine daha fazla önem verilmesinin kolluk gücü içinde profesyonelliği ve liyakati yıpratacağına, polisliğin toplumsal itibar ve güvenilirliğini zedeleyeceğine dair kaygılar sık sık paylaşılmaktadır. Asayişî sağlamaya yönelik toplumsal bir ihtiyaç hissedilmemesine rağmen

emniyet güçleri ve jandarmaya ilave olarak, farklı bir ek yapının oluşturulması toplumda soru işaretleri ve endişelere sebep olduğu görülmektedir. Bu açıdan bekçilere polisle aynı yetkiler verilerek Bekçilik Sistemi'ni kolluk gücünün başat aktörlerinden biri hâle getirmek Emniyet Genel Müdürlüğü'nün kurumsal yapısı üzerindeki baskıyı arttırabilir, kıt kaynakların güvenlik sektörü içinde etkin ve verimli kullanılamamasına neden olabilir ve Kolluk Gücü kurumunun toplum nezdindeki güvenilirliğini yıpratıp itibarını zedeleyebilir. Önerimiz; Türkiye'de hâlâ polislerimizin ve Jandarma personelimizin mesleki güvenceleri, özlük hakları ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi ihtiyacı ortadadır. Öncelik polislerimizin bu ihtiyaçlarının giderilmesine ve Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı personeli sayısının liyakat ve nitelikten ödün vermeden arttırılmasına verilmelidir.

- Bekçilere tanınan yetkiler özellikle kadınları da son derece tedirgin etmiştir. Kadın bekçi sayısının gün itibarıyla yok denecek kadar az olması, görevlendirilen bekçilerin arasında "üst araması" yapacak kadın bekçi sayısının yeterli olmaması, devriye gezen ekipte kadın bekçi bulunmaması durumunda erkek bekçilerin gerektiğinde bu yetkiyi nasıl ve ne şekilde kullanabileceklerinin sınırları da kanunda belirlenmemiştir. Kadınların kişisel bilgilerinin erişime açık olması da ayrıca sakıncalı bir durumdur. Erkek bekçilerin müdahale edemeyeceği durumlarda etkin olabilecek **Kadın Bekçi İstihdamı** yapılması bir zorunluluktur. Alınacak adaylarda aranılacak şartlar arasında yönetmelikte açıkça belirtilmedikçe kadın bekçi alımı tamamen İçişleri Bakanlığın inisiyatifindedir. Önerimiz aynı mahalde görev alan devriyelerde mutlaka kadın bekçi bulundurulması, ekiplerin 2 erkek bekçi ve 1 kadın bekçiden oluşmasıdır. İdari kadrolarda da kadınların görev alması sağlanmalıdır. Yüzde 35 oranı saha ve idari kadrolar olarak korunmalıdır. Bu perspektifle kadın bekçi sayısı ihtiyaç duyulan yeterli sayıya çıkarılmalıdır. İçişleri Bakanlığı yönetmelik şartlarına bu konuyu mutlaka eklemelidir. Konu kadın istihdamının desteklenmesi açısından da oldukça önemlidir.
- Bekçiliğe alınacak kişilere, 3 aylık bir formasyonla silahlı güç olarak zor ve silah kullanma yetkisinin verilmesi keyfilik, aşırılık ve kamu gücünün kötüye kullanılması sonucunu doğurabilecek potansiyele sahiptir ve ciddi toplumsal riskler barındırmaktadır. Yardımcı kolluk rolünde olan bekçilerin, asli kolluk personeli olan polis ile aynı yetkilerle donatılması zaman içinde sıkıntılar doğurabilecektir. Yönetmelikte kişilerde aranan özelliklerde azami şartları yerine getirebilen bekçilere silah kullanma yetkisi verilecek olması; yeni yargısız infazlara, aşırı ve gereksiz güç kullanımına açıkça davetiye çıkarmaktadır. Bu yetkiler bireysel ve toplumsal önemli tehditler içermektedir. Bu kadar eksik bir donanımla görevlendirilen bu kişilerin referansı devlettir ve yol açabilecekleri olası sorunlardan da devlet doğrudan sorumlu olacaktır. Önerimiz; bekçilere **silah kullanma yetkisi** verilmemesi, kolluk gücü kullanılması gereken durumlar için elektroşok silahları, sonik sistemler vb. ölümcül olmayan silahların tercih edilmesidir. Ayrıca MOBESE sisteminin destek olarak geliştirilmesi için yeterli teknolojik altyapı mevcuttur. İnsansız Güvenlik Sistemleri devreye alınmalı ve emniyet sistemine destek amaçlı entegre edilmelidir.
- Program kapsamında bekçilere, "durdurma ve kimlik sorma", "yakalama ve muhafaza altına alma", "zor kullanma", "silah kullanma", "suça el koyma", "disiplin mevzuatı", "örnek olayların incelenmesi", "insan hakları", "davranış ilkeleri", "etkili iletişim" ve "iletişim teknikleri" gibi konularda eğitimler verilmekte, bilgiler aktarılmaktadır. Oysa bu bilgilendirme ve eğitimler, toplumla sıklıkla sorunlar ekseninde bir araya gelecek olan ve güçlü yetkilerle donatılan bekçiler

için asla yeterli değildir. Geniş yetkilerle donatılan ve silah kullanma yetkisi olan bekçilerin, sonuçları kendileri ya da toplum açısından sıkıntı oluşturabilecek (yaralamalı veya ölümlü sonuçlanabilecek) olaylara karışma riskleri bulunmaktadır. Önerimiz; giriş sınavını geçen ve görev alacak bekçilerin mutlaka **kapsamlı psikolojik testlerden** geçirilmesi, sorumluluk alabileceklerine dair resmi raporların verilmesidir.

- Diğer bir önerimiz; testlerden geçen ve toplumla sıcak temas içinde olacak bekçi adaylarının alacakları eğitimlere ilave olarak doğru karar alma ve muhakeme güçlerini arttıracak **psikolojik formasyon** da almalarıdır. Bekçiler göreve başladıktan sonra da uzmanlarca belirlenecek aralıklarla psikometrik ve mesleki yeterlilik değerlendirmelerine tabi tutulmalıdır. Grup terapileri yöntemi kullanılarak mesleki deformasyonları telafi edilmeli, kişilerarası ilişkileri güçlendirilmelidir.
- Bekçilerin yazılı ve fiziki sınavla birlikte aynı zamanda sözlü mülakata alınmaları taraflı seçimlere ve şaibeli işe almılara sebep olmakta, liyakatsiz seçimlerin önünü açmaktadır. Önerimiz; mülakatın kaldırılmasıdır, keza kapsamlı psikolojik testler buna ihtiyaç bırakmayacaktır.
- Kanundaki düzenleme ile bekçiler, kişi ve araçları durdurup kimlik sorma yetkisi kullanabileceklerdir. Bu maddede belirtilen 'bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek' ölçüsü de oldukça muğlak bir ifadedir. Bekçinin suç veya kabahatin işleneceğini hangi ölçüye göre saptayacağı da öngörülemezdir. Önerimiz çıkarılacak yönetmelikle bekçilerin yetki sınırlarının hak ihlallerine sebebiyet vermeyecek ölçüde netleştirilmesidir.
- Bekçilere verilen '**Arama Yetkisi**' Anayasa'ya, kişi hak ve özgürlüklerine aykırıdır. Önceden hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınan yetkili mercinin önceden yazılı emri olmadıkça, düzenlemede sayılan özel sınırlama sebeplerinden birisine dayanılarak, bekçilerin kişinin üstünde veya aracında kaba arama, sıvazlama veya yoklama yapılması Anayasa'ya aykırıdır. Üst arama yönetmeliğine göre makul şüphe gerekir ve makul şüphenin de somut olgulara dayandırılması gerekmektedir. Bu hususları takdir edebilmek içinse bekçilerin emniyet güçlerinin eğitim ve donanımına denk kapasite, bilgi birikimi ve tecrübe ile güçlendirilmesi gerekmektedir. Yine önerimiz çıkarılacak yönetmelikle bekçilerin yetki sınırlarının hak ihlallerine sebebiyet vermeyecek ölçüde netleştirilmesidir.
- Yeni kanun düzenlemesi, 'Kamu düzenini bozacak mahiyetteki gösteri, yürüyüş ve karışıklıkların önlenmesi amacıyla bekçilere önleyici tedbir alma yetkisi' vermektedir. Bu eylemler gerçekleşirken hangi durumun 'kamu düzenini bozacak mahiyette' olacağı ve hangi durumların 'karışıklık' teşkil edeceği konusu da muğlak bırakılmıştır. Kanunda düzenlenen bu durum da bekçilerin keyfi uygulamalarına bırakılmaktadır. Bu durum tehlikeli boyutlara varabilecek toplumsal hareketleri tetikleyici nitelikte risk unsurları barındırmaktadır.
- Düzenlemede bekçilere 'halkın sükûn ve istirahatini bozanları ve başkalarını rahatsız edenleri engellemek' görevinin verildiği görülmekte olup bu düzenlemedeki rahatsız eden unsurların neler olabileceğinin çerçevesi oluşturulmamıştır. 'Engellemek' sözcüğünün ne tür tedbirleri içerebileceği de belirtilmemiştir. Bekçi bu hassas kararları kendisi değerlendirecek ve engelleme yöntemini seçecektir. Madde oldukça sakıncalıdır. Önerimiz yönetmeliklerde her iki konu için de mutlaka net çerçevenin oluşturulması, inisiyatifin bekçilere bırakılmamasıdır.

- Kanunda bekçilere görev bölgeleri içinde uyuşturucu madde imal edildiği, satıldığı veya kullanıldığından, kumar oynandığından ya da fuhuş yapıldığından şüphe edilen yerleri bağlı buldukları genel kolluk birimlerine bildirme görev ve yetkisi verilmiştir” ibaresi de muğlaklığı ile birçok soruna sebebiyet verecek potansiyele sahiptir. Bekçiler çarşılarda, park ve bahçelerde, yürüme, gezinti ve eğlence alanlarında uygunsuz buldukları her türlü davranışa müdahale edebilir duruma gelmişlerdir. Ayrıca düzenlemede “fuhuş yapıldığından şüphe edilen yerler” şeklinde ifade edilen yerlerin soyutluğu nedeniyle de bekçilerin yetiştikleri değerler kapsamında yanlış yargılara ve kararlara varmalarının önü açılmaktadır. Önerimiz; çıkarılacak yönetmeliklerde belirlenecek net kriterlerle bekçilerin yetki alanlarının netleştirilmesidir.
- Bekçiler hakkında şimdiye kadar yapılan farklı türlerde münferit şikayetler bulunmaktadır. Önerimiz bekçilerin yetkileri dışında keyfi hareket etmeleri veya yetkilerini belirli olgular oluşmadan hatalı kullanmaları hâlinde ortaya çıkan toplumsal rahatsızlıkların iletilebileceği şeffaf ve objektif bir **şikayet mekanizması** oluşturulmasıdır. Bu sayede gelen şikayetler yönünde bekçilerin mesleki yeterlilik durumları sık sık değerlendirilmiş olacak ve daha büyük rahatsızlıkların önüne geçilebilecektir. Bu şikayetlerin değerlendirilmesinde kamu- sivil toplum iş birliği yapılmalı takip edilebilirliğinin önü açılmalı, halka bilgi akışı sağlanmalıdır.